

Резюме. В статті розглядається проблема об'єднання з допомогою електронних засобів зв'язу на прикладі членів родин українських трудових емігрантів. Спираючись на результати власних і зарубіжних досліджень, проаналізовані типові форми об'єднання емігрантських батьків з дітьми. Звернуто увагу на наслідки, які несе в собі віртуальне об'єднання, а також запропоновано рекомендації для батьків з метою профілактики загроз, які виникають при такій формі об'єднання.

Ключові слова: об'єднання, віртуальне об'єднання, родина, родина трудових емігрантів, трудова еміграція, молодь, ризики.

Summary. The article focuses on the problem of communication by electronic means of communication on the example of Ukrainian labour migrant families. There are references to the research results of modern foreign scholars who study the issue of communication via electronic media in the labour migrant families such as S. Łakoma, J. Izdebska, E. Dubiel. In the article, there are presented short results of our own empiric studies conducted on the 61 teenagers (31 girls and 30 boys) at the age of 14-17, who have been brought up in temporarily incomplete type of family (labour migrant parents), from western parts of Ukraine (Lviv region), the aim of which is to show the specifics of electronic communication between parents and their children. Based on the results of their own, as well as foreign studies, the most common form of communication between parents of children of migrant workers is analyzed. The analysis of my research allowed me to present that the main form of virtual interaction between parents of children of migrant workers is phone calls communication. Attention is paid to the consequences that hide themselves in virtual communication, and the recommendations for parents are provided, to prevent threats posed by this form of communication.

Key words: communication, virtual communication, family, labour migrant family, migrant emigration, youth, risk.

УДК 159.9:[331.54:81'25]

Е.Е. ІВАШКЕВИЧ

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ФАХІВЦЕМ СИНХРОННОГО ПЕРЕКЛАДУ

В статті проаналізовано особливості здійснення фахівцем синхронного перекладу. Окреслено теорії та підходи (в межах яких пропонується визначення значення та смислу), важливі для розуміння сутності перекладацької діяльності, зокрема: теорію значень і смислів Д.О. Леонтьєва, а також людиноцентричний підхід, описаний в парадигмі раціогуманістичної перспективи, на засадах якої будує свої дослідження Г.О. Балл. Зазначено, що наведені Д.О. Леонтьєвим можливі варіанти співвіднесення сенсу життя та усвідомленої активності суб'єкта діяльності (неусвідомлена задоволеність, неусвідомлена незадоволеність, усвідомлена незадоволеність, усвідомлена задоволеність, ситуація витіснення сенсу життя), на нашу думку, найбільшою мірою ампліфікуватимуть успішність (відповідність функціональному аналогу) здійснення фахівцем перекладацької діяльності.

Ключові слова: перекладацька діяльність, синхронний переклад, значення, смисли, сенс життя, витіснення сенсу життя.

Постановка проблеми. Образ світу як інтегральна структура бачення світу найбільш цілісно виявляється в системі значень актуальних діяльностей. Тобто, мовою образу світу стають поняття, конструкції діяльності, яку виконує суб'єкт.

У нашому випадку мова йде про перекладацьку діяльність, отже, виокремлення та моделювання конструкцій образу світу мають ґрунтуватися на виявленні стосунків суб'єкта з відповідними для даної діяльності об'єктами та ситуаціями. Ці умови дозволяють експериментально побудувати парадигмальну модель образу світу. Змістова модель образу світу дозволяє розкрити та здійснити аналіз простору відносин суб'єкта щодо значущих об'єктів діяльності: людей, ситуацій та ін. Тим самим постає можливим розгляд різних складових образу світу: категорій, настановлень, смислової та мотиваційної сфер діяльності. Зокрема, М.М. Букарева [2] зазначає, що студенти приймають свою навчальну діяльність як спосіб життя, набувають особливого бачення навколишнього світу, здійснюють його специфічну категоризацію, виявляють індивідуальне ставлення до ряду об'єктів, а іноді – й притаманні лише їм перцептивні властивості, оптимізують та скеровують власну взаємодію з цими об'єктами.

Однак для того, щоб зробити висновки щодо більш глибоких шарів образу світу, щодо його структури, яка створюється у перекладача в процесі виконання ним перекладацької діяльності, слід проаналізувати поняття, яке тою чи іншою мірою визначало б емоційно-потребнісний рівень ставлення фахівця до світу. Таким поняттям є поняття сенсу. Також слід взяти до уваги досить важливі характеристики синхронного перекладу, який, зі свого боку, є одним з найбільш важких видів перекладацької діяльності, а, з іншого боку, саме в його процесі постають найбільшою мірою значущими такі феномени, як «образ світу фахівця», «ментальна модель світу», які фасилітуватимуть сам по собі процес перекладацької діяльності, визначатимуть його успішність тощо.

У вітчизняній психології традиційно виокремлюють дві позиції щодо експериментального вивчення сенсу. Одна позиція представлена в роботах В.Ф. Петренко [7], за якою, якщо обрати спочатку особистісно значущі для суб'єкта об'єкти оцінки, описати які неможливо не з огляду на денотативні, не з урахуванням

коннотативних ознак (особистісно значущих для суб'єкта), то побудовані в межах семантичного простору конструкти можуть більшою чи меншою мірою характеризувати особистісні смисли індивіда. Ближчою для нас є позиція Д.О. Леонт'єва [6], який вважає, що здійснити дослідження смислів постає можливим лише в тому випадку, якщо ми звертаємося до онтологічної плану аналізу й враховуємо місце досліджуваних об'єктів у системі життєвих взаємостосунків респондентів. На цій підставі вчений намагається показати, що традиційна психосемантична реконструкція систем значень не є адекватним методом дослідження смислової сфери особистості. Тому Д.О. Леонт'єв [6] пропонує такі процедури, за допомогою яких можна було б зафіксувати місце даного об'єкта в системі життєвих взаємостосунків, і, тим самим, проаналізувати смислову реальність суб'єкта, яка великою мірою зумовлює плин процесу перекладацької діяльності.

В даній науковій статті проаналізуємо своєрідні особливості бачення перекладачем навколишнього світу як передумову здійснення фахівцем успішної перекладацької діяльності.

Отже, **метою** нашої статті є:

1. Проаналізувати особливості здійснення фахівцем синхронного перекладу.
2. Окреслити теорії та підходи (в межах яких пропонується визначення значення та смислу), важливі для розуміння сутності перекладацької діяльності, зокрема: теорію значень і смислів Д.О. Леонт'єва, а також людиноцентричний підхід, описаний в парадигмі раціогуманістичної перспективи, на засадах якої будує свої дослідження Г.О. Балл.

3. Охарактеризувати своєрідність бачення перекладачем оточуючого світу на прикладі перекладу О. Логвиненком роману Д.Д. Селінджера «Над прірвою у житті» із використанням стратегії «знаходження функціонального аналога».

Результати теоретичного дослідження. Передусім, слід проаналізувати особливості здійснення фахівцем синхронного перекладу. Синхронним перекладом є усний переклад, що здійснюється перекладачем одночасно зі слуховим сприйняттям вихідного тексту. В науковій літературі розрізняють три види синхронного перекладу:

- синхронний переклад на слух – найбільш розповсюджений вид синхронного перекладу, для здійснення якого необхідними є наступні технічні засоби: спеціальна кабіна, де знаходиться перекладач (під час конференції); мікрофон, через який учасник конференції прослуховує текст для перекладу, а також навушники, завдяки яким перекладач сприймає вихідний фрагмент мовлення оратора;

- синхронний переклад з паперових носіїв, який є граничним видом перекладу (якщо брати до уваги усний переклад мовлення оратора та усний переклад писемних матеріалів). У разі здійснення даного виду перекладу перекладач використовує вихідний текст у письмовому вигляді, який він отримав до виступу, а також орієнтується і на сприйняття усного мовлення оратора;

- синхронне читання наперед перекладеного тексту. Даний вид синхронного перекладу відрізняється від попереднього тим, що в цьому випадку перекладач має повністю перекладений текст, і він лише вносить корективи, якщо оратор дещо змінює під час виступу [3, 9].

Другим видом синхронного перекладу є переклад з паперових носіїв, а саме такий, що передбачає усне оформлення перекладу одночасно із зоровим сприйняттям первинного тексту. В свою чергу, послідовний переклад постає усним перекладом тексту після його прослуховування. Виокремлюють односторонній та двосторонній види послідовного перекладу, а також переклад із записом та без нього (абзацно-фразовий тощо) [3, 9].

Усний переклад характеризується: слуховим сприйняттям повідомлення, складним запам'ятовуванням, обмеженим в часі переключенням фахівця з однієї мови на іншу, усним та однократним оформленням перекладу, синхронним порядком операцій (аудіювання та оформлення перекладу для синхронного перекладу; читання та оформлення перекладу для перекладу з паперу; аудіювання і запис, оформлення перекладу і розшифровка записів для послідовного перекладу із записами) [3, 9].

Важливим є й те, що процес усного перекладу відбувається у досить складних умовах роботи мислення перекладача, в наближених до стресових ситуаціях, коли обсяг інформації, що поступає, є занадто великим, а час оформлення перекладу обмежений темпом мовлення оратора. В цьому сенсі, для порівняння, письмовий переклад здійснюється в більш спокійних умовах, хоча він потребує неабиякого творчого підходу та уміння зберегти та передати стиль автора. Таким чином, письмовий переклад характеризується такими ознаками: зоровим, багаторазовим сприйняттям, простим запам'ятовуванням, необмеженим в часі переключенням з однієї мови на іншу, багаторазовим письмовим оформленням перекладу, послідовним порядком операцій тощо [3, 9]. На ці характеристики також вказують І.О. Зимня та В.І. Єрмолович, які порівнюють письмовий переклад, усний послідовний переклад та синхронний переклад з точки зору ступеня злиття рецептивної та репродуктивної сторін процесу діяльності, ступеня продуктивності та, відповідно, – репродуктивності, а також, як наслідок цього, – ступеня участі пам'яті, мнемічної діяльності людини, фреймів та скриптів особистісно та професійно значущого досвіду тощо [5].

У цьому контексті доречно пригадати дослідження Г.В. Ейгера [4], адже важливим є, передусім, те, що вчена розрізняє два типи їх орієнтування людей дійсності. У першому випадку, наголошує вчена, має місце встановлення респондентами об'єктивних залежностей між предметами. При цьому значення фіксуються за допомогою умовних знаків. У другому випадку індивід виражає власне ставлення до об'єктів навколишньої дійсності, виявляє та позначає смисли цієї ситуації за допомогою певної форми. Ці типи орієнтування Г.О. Балл називає «пізнавальним» та «ціннісним» [1, с. 145].

Тому, говорячи про концепцію значень і смислів Д.О. Леонтєва [6], слід брати до уваги ступінь адекватності значень як компонентів свідомості, їх відповідності реальним властивостям відображуваних свідомістю об'єктів; те, що не лише значення, а й смисли є суспільно детермінованими. Останнє підтверджується тим, що й у значенневих, й у смислових компонентах свідомості можна виокремити складники, які репрезентуватимуть соціокультурні норми, а також індивідуально своєрідні паттерни. Також слід враховувати, що кожна особистість перебуває у полі різноманітних суспільно вироблених значень і смислів, вона визначається у цьому полі тощо.

Для перекладацької діяльності великого значення набуває визначення значення та смислу в межах людиноцентричного підходу, а саме в парадигмі раціогуманістичної перспективи, на засадах якої буде свої дослідження Г.О. Балл. Так, вчений розрізняє три основні поняття:

1. Об'єктивне (реальне) значення об'єкта А, яке ототожнюється з сукупністю його властивостей.

2. Суб'єктивне значення цього об'єкта, що існує в свідомості суб'єкта S. При цьому Г.О. Балл розглядає як індивідуальний, так і колективний суб'єкт. При цьому, стосовно перекладацької діяльності, слід брати до уваги не лише суб'єктивні значення, а й відображувальні, уявлювані тощо (зокрема, такі, що реально ніколи не існували й не існуватимуть).

3. Суб'єктивний смисл об'єкта А для суб'єкта S. В даному разі смисл визначається як певна наявна в психіці модель, що фіксує ставлення суб'єктивного значення згаданого об'єкта до найбільш істотних для нього потреб [1, с. 146].

Отже, проаналізуємо, як есплікується своєрідність бачення перекладачем оточуючого світу на прикладі перекладу О. Логвиненком роману Д.Д. Селінджера «Над прірвою у житті» із використанням стратегії «знаходження функціонального аналога». Дана стратегія передбачає використання перекладачем розмовного варіанту лексеми, або її перекладу як сленгу, вульгаризму, жаргонізму, лайливого слова, просторіччя, аргю тощо.

Наприклад, у реченні «He wrote this terrific book of short stories...» [10, с. 1] словосполучення «terrific book» перекладається як «екстракласна збірка оповідань» [8, с. 1] (в даному випадку «terrific» є розмовним словом). В цілому слово «terrific» має значення «страхітливий», «чудовий», «величезний», «неймовірний», «той, що створює неабияке враження». В розмовному мовленні прикметник «terrific» вживається у значенні «надзвичайний», «колосальний», «приголомшливий», «страхітливий», «жахливий», «чудовий», «відмінний», «незрівнянний», «неможливий» (наприклад, «do a terrific job» – «чудово виконати задачу»).

Досить багато речень в тексті зі словом «bastard». Наприклад, «Stradlater was a very sexy bastard» [10, с.14] перекладається як «Стредлейтер жахливий розпусник» [8, с. 20]. Слово «bastard» означає «гібрид», «ублюдок», «сволота». Як сленг «bastard» перекладається як «сучий син», «людина, яку всі зневажають», «лжива людина», «егоїстична людина». Як розмовне слово «bastard» має значення «негідник» [11]. Словосполучення «sexy bastard» перекладається Олексією Логвиненком як розмовне «жахливий розпусник», адже друге слово має негативне значення, а Д.Д. Селінджер, вживаючи «sexu», хотів зробити емоційний наголос на різко негативному значенні «bastard», що було досить вдало відтворене перекладачем.

Речення «Pencey was full of crooks» [10, с. 2] перекладається як розмовне «У Пенсі злодюг – аж кишить» [8, с. 3]. Загальним значенням слова «crook» є «крюк», «крючок», «палиця з крючком». Австралійський сленг «crook» перекладається як «нечесна людина». В американській англійській мові «crook» має значення «аферюга», «злодій», «шахрай», «шарлатан», «злочинець». У сфері бізнесу також використовується сленг «crook» як «аферист». У розмовній мові «crook» має значення «шахрай», «пройдисвіт», «злодюга» [11]. Також слово «crook» перекладається як розмовне і в наступному реченні: «...but it was full of crooks anyway» [10, с. 2] – «а злодюг у школі аж кишить» [8, с. 3].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, смислова сфера відіграє ключову роль в організації образу світу. Саме завдяки відчуттю сенсу образ світу постає джерелом суб'єктивної визначеності суб'єкта в сприйнятті навколишнього світу. Під час підготовки майбутніх перекладачів у вищій школі слід взяти до уваги те, що у працях Д.О. Леонтєва виокремлено можливі варіанти співвіднесення сенсу життя та усвідомленої активності суб'єкта діяльності, а саме [6, с. 33-42]:

1. Неусвідомлена задоволеність. Це – життя людини, що протікає без перешкод, складнощів, без відрефлексування діяльності, і приносить відчуття задоволення, не спонукаючи особистість до роздумів про сенс цього життя.

2. Неусвідомлена незадоволеність. Людина відчуває фрустрацію, порожнечу, незадоволеність, не усвідомлюючи причин цих станів.

3. Усвідомлена незадоволеність. Людина відчуває відсутність сенсу і активно, усвідомлено та цілеспрямовано цей сенс шукає.

4. Усвідомлена задоволеність. Людина розуміє сенс свого життя, і це цілком усвідомлене уявлення не має розходжень з реальною спрямованістю життя і, як правило, викликає позитивні емоції.

5. Ситуація витіснення сенсу життя, коли адекватне усвідомлення об'єктивної спрямованості життя вміщує в себе загрозу для самоповаги особистості.

Наведені Д.О. Леонтєвим можливі варіанти співвіднесення сенсу життя та усвідомленої активності суб'єкта діяльності, на нашу думку, найбільшою мірою ампліфікуватимуть успішність (відповідність функціональному аналогу) здійснення фахівцем перекладацької діяльності, що буде враховано нами на етапі

планування та проведення формувального експерименту, результати якого будуть описані в наступних наших публікаціях.

Список використаних джерел

1. Балл Г.О. Орієнтири сучасного гуманізму (в суспільній, освітній, психологічній сферах) [Текст] / Георгій Олексійович Балл. – К. – Рівне : Видавець Олег Зень, 2007. – 172 с.
2. Букарева М.М. Интенсификация самостоятельной внеаудиторной учебной деятельности студентов с использованием ТСО при формировании профессиональных умений переводчика (английский язык) [Текст] : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.02 / Марина Михайловна Букарева. – М., 1986. – 293 с.
3. Вайсбурд М.Л. Обучения пониманию иностранной речи на слух [Текст] / М.Л. Вайсбурд. – М., Просвещение, 1965. – 79 с.
4. Ейгер Г.В. Механизм контроля языковой правильности высказывания : дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.15 / Генрих Вильгельмович Ейгер. – Харьков, 1988. – 428 с.
5. Зимняя И.А., Ермолович В.И. Учебное пособие “Психология перевода” (для Высших курсов переводчиков) [Текст] / Ирина Алексеевна Зимняя, Виктор Иванович Ермолович. – М. : Изд-во МГПИИЯ им. М. Тореца, 1981. – 99 с.
6. Леонтьев Д.А. Субъективная семантика и смыслообразование [Текст] / Дмитрий Алексеевич Леонтьев // Серия 14 : Психология : вестн. Моск. ун-та. – М. : Изд-во МГУ, 1990. – № 3. – С. 33-42.
7. Петренко В.Ф. Психосемантика сознания [Текст] / Виктор Фёдорович Петренко. – М., 1988. – 207 с.
8. Селінджер Дж.Д. Над прірвою у житі : [повіді, оповідання] / Джером Девід Селінджер // [в укр. перекладі Олекси Логвиненка]. – К. : Молодь, 1984. – 272 с.
9. Ширяев А.Ф. Синхронный перевод. Деятельность синхронного переводчика и методика преподавания синхронного перевода [Текст] / А.Ф. Ширяев. – М. : Воениздат, 1979. – 183 с.
10. Salinger J.D. The Catcher in the Rye [Text] / Jerom David Salinger. – OCR & Spellcheck:Aerius, 2003. – 91 p.
11. <http://www.multitran.ru>

References

1. Ball G.O. Oriientyry suchasnoho humanizmu (v suspil'nij, osvितnij, psychologichnij sferah) [Tekst] / Georgij Oleksijovych Ball. – K. – Rivne : Ydavec' Oleg Zen', 2007. – 172 s.
2. Bukareva M.M. Intensifikaciya samostoyatel'noj vneauditornoj uchebnoj deyatel'nosti studentov s ispol'zovaniem TSO pri formirovanii professional'nyx umenij perevodchika (anglijskij yazyk) [Tekst] : dis. ... kandidata ped. nauk : 13.00.02 / Marina Mixajlovna Bukareva. – M., 1986. – 293 s.
3. Vajsburd M.L. Obucheniya ponimaniyu inostrannoj rechi na slux [Tekst] / M.L. Vajsburd. – M., Prosvshhenie, 1965. – 79 s.
4. Ejger G.V. Mexanizm kontrolya yazykovoj pravil'nosti vyskazyvaniya : dis. ... d-ra filol. nauk : 10.02.15 / Genrix Vil'gel'movich Ejger. – Xar'kov, 1988. – 428 s.
5. Zimnyaya I.A., Ermolovich V.I. Uchebnoe posobie “Psixologiya perevoda” (dlya Vysshix kursov perevodchikov) [Tekst] / Irina Alekseevna Zimnyaya, Viktor Ivanovich Ermolovich. – M. : Izd-vo.MGPIIYa im. M. Toreza, 1981. – 99 s.
6. Leont'ev D.A. Sub"ektivnaya semantika i smysloobrazovanie [Tekst] / Dmitrij Alekseevich Leont'ev // Seriya 14 : Psixologiya : vestn. Mosk. un-ta. – M. : Izd-vo MGU, 1990. – № 3. – S. 33-42.
7. Petrenko V.F. Psixosemantika soznaniya [Tekst] / Viktor Fyodorovich Petrenko. – M., 1988. – 207s.
8. Selindžer Dž.D. Nad prirvoju u žyti : [povisti, opovidannia] / Džerom Devid Selindžer // [v ukr. perekladi Oleksy Lohvynenka]. – K. : Molod', 1984. – 272 s.
9. Shiryayev A.F. Sinxronnyj perevod. Deyatel'nost' sinxronnogo perevodchika i metodika prepodavaniya sinxronnogo perevoda [Tekst] / A.F. Shiryayev. – M. : Voenizdat, 1979. – 183 s.
10. Salinger J.D. The Catcher in the Rye [Text] / Jerom David Salinger. – OCR & Spellcheck:Aerius, 2003. – 91 p.

Резюме. В статье проанализированы особенности осуществления специалистом синхронного перевода. Определены теории и подходы (в пределах которых предлагаются дефиниции значения и смысла), достаточно важные для понимания сущности переводческой деятельности. В частности, раскрыто содержание теории значений и смыслов Д.А. Леонтьева, а также обоснован человекоцентрический подход, описанный в парадигме радиогуманистической перспективы, на основе которой строит свои исследования Г.А. Балл. Отмечено, что приведенные Д.А. Леонтьевым возможные варианты соотношения смысла жизни и осознанной активности субъекта деятельности (неосознанная радость, неосознанная неудовлетворенность, осознанная неудовлетворенность, осознанная радость, ситуация вытеснения смысла жизни), по нашему мнению, в наибольшей степени амплифицируют успешность (соответствие функциональному аналогу) осуществления специалистом переводческой деятельности.

Ключевые слова: переводческая деятельность, синхронный перевод, значение, смыслы, смысл жизни, вытеснение смысла жизни.

Summary. The article deals with the problem of the analyses of specific features of simultaneous translation having been done by the interpreter. There were outlined theories and approaches (within which it was proposed to

determine the value and the meaning), which are important for understanding the nature of the translation, including: the theory of values and meanings by D.O. Leont'ev and man-centered approach described in the paradigm of rational psychological perspective, on the basis of which H.O. Ball builds his researches.

The author of the article characterized the peculiarities of vision outward by the interpreter O. Lohvynenko in his translation of the novel "The Catcher in the Rye" written by J.D. Salinger. In this research we proposed the example of the translation of the novel using the strategy of "finding a functional analogue". It was noted that the theory of values and meanings by D.O. Leont'ev was in its possible correlation from the side of the meaning of life and conscious activity of the subject (such as unconscious satisfaction, unconscious dissatisfaction, perceived dissatisfaction, perceived satisfaction, the situation of displacement of the meaning in life). In our opinion, these examples of correlation from the side of the meaning of life and conscious activity of the subject are in a connection of the most successful amplification (compliance of functional analog) when we tell about implementation the translation by the interpreter.

Key words: translation activity, simultaneous interpretation, value, meanings, the meaning of life, displacement of meaning in life.

УДК [316.61:159.925]:37.011.3–051

Е.З. ІВАШКЕВИЧ

АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПЕДАГОГА

В статті проаналізовано сутність поняття «інтелект», окреслено його як своєрідну систему психічних механізмів, які зумовлюють можливість побудови індивідом суб'єктивної картини світу. Окреслено сутність та зміст категоріальних підходів до визначення поняття «соціальний інтелект», а саме учінневого та інформаційного підходів. Запропоновано та описано авторську концепцію соціального інтелекту педагога, яка передбачає, що соціальний інтелект вміщує когнітивний, мнемічний та емпатійний аспекти. Зазначено, що, зокрема, когнітивний аспект соціального інтелекту включає в себе сукупність досить стійких знань, оцінок, правил інтерпретації подій, поведінки людей, їх взаємовідносин і т.д. на основі сформованої системи інтерпретацій на мікроструктурному і макроструктурному рівнях, деталізовано зміст цих рівнів.

Ключові слова: інтелект, соціальний інтелект, учінневий підхід, інформаційний підхід, когнітивний, мнемічний та емпатійний аспекти соціального інтелекту.

Постановка проблеми. В останні десятиліття формування та виховання особистості постає важливим суспільним завданням. У зв'язку з цим неабиякої актуальності набувають питання професійної підготовки майбутніх педагогів до реалізації професійних функцій відповідно до нових ідей, цілей і цінностей освіти, а також саморозвиток інтелекту педагога в майбутньому житті та професійній діяльності. У змінених умовах виявляється, нарешті, затребуваним інтелект і, особливо, – соціальний інтелект. Здатність педагога впливати на інших людей, фасилітувати розвиток духовних сил і здібностей (соціального потенціалу учня) не може реалізовуватися без добре розвинених соціальних умінь і навичок, високого рівня продуктивного спілкування, комунікативного потенціалу, професійної компетентності самого педагога тощо.

На наш погляд, вивчення проблеми соціального інтелекту особистості слід починати, насамперед, з визначення поняття «інтелект». Дослідженню соціального інтелекту, умов і механізмів його розвитку присвячено фундаментальні праці Б.Г. Ананьєва, Х. Айзенка, Дж. Брунера, А.В. Брушлинського, Л.С. Виготського, К. Дункера, О.Р. Лурії, Ж. П'яже, С.Л. Рубінштейна, Ч. Спірмена, Р. Стернберга, Л. Терстоуна, О.К. Тихомирова, В. Штерна та інших дослідників. Хоча деякі фундаментальні питання до сих пір залишаються невирішеними в науковій літературі. Це, зокрема, структура соціального інтелекту педагога, характеристика його підструктурних складових та функцій тощо.

Отже, **метою** нашої статті є:

1. Проаналізувати сутність поняття «інтелект», окреслити його як своєрідну систему психічних механізмів, які зумовлюють можливість побудови індивідом суб'єктивної картини світу.

2. Окреслити сутність та зміст категоріальних підходів до визначення поняття «соціальний інтелект», а саме учінневого та інформаційного підходів.

3. Запропонувати та описати авторську концепцію соціального інтелекту педагога.

Результати теоретичного дослідження. В психологічних дослідженнях інтелект розглядається як система психічних механізмів, які зумовлюють можливість побудови індивідом суб'єктивної картини світу. У психологічному словнику [1, с. 83] інтелект визначається як відносно стійка структура розумових здібностей. У ряді психологічних концепцій автори отождожують інтелект із системою розумових операцій, зі стилем діяльності і стратегією розв'язання проблем, із ефективністю індивідуального підходу щодо кожної конкретної ситуації, що вимагає пізнавальної активності, з когнітивним стилем тощо.

В результаті аналізу експериментальних досліджень зарубіжних та вітчизняних психологів можна виділити такі категоріальні підходи до поняття «інтелект»:

1) феноменологічний підхід (М. Вертгеймер, Р. Глезер, К. Дункер, В. Келер, Дж. Кемптон, Р. Мейлі та ін.);

2) вимірювальний підхід (Фр. Гальтон, А. Біне і Т. Сімон та ін.);